

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, "Biologiya va uni o'qitish metodikasi" kafedrası, b.f.n.dotsent Akbarova Gulbahor taqrizi ostida

Shermatova Umidaxon Nurilo qizi
Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti, birinchi kurs magistranti

RAQAMLI SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING TA'LIM TIZIMIDAGI O'RNI

ANNOTATSIYA: Raqamli savodxonlik – bu insonning raqamli texnologiyalarni samarali qo'llay olish, axborotni tahlil qilish va raqamli muhitda muloqot qilish qobiliyatini anglatadi. 21-asrda ta'limda raqamli savodxonlikning ahamiyati sezilarli darajada oshdi, chunki u bevosita talabalarining akademik natijalari, tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va kelajakdagi kasbiy tayyorgarligiga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola raqamli savodxonlikning asosiy komponentlari, uning ta'lim tizimidagi o'rni, baholash mezonlari va raqamli ko'nikmalarni o'qitish amaliyotiga integratsiya qilish usullarini ko'rib chiqadi. Shuningdek, maqolada raqamli savodxonlikni milliy o'quv dasturlariga moslashtirish va uning ta'lim jarayoniga umumiy ta'siri muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli savodxonlik, ta'lim tizimi, raqamli kompetensiya, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, tanqidiy fikrlash, innovatsion pedagogika.

KIRISH

Bugungi globallashtirilgan dunyoda raqamli savodxonlik akademik muvaffaqiyat va kasbiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalardan biriga aylandi. Texnologiyaning jadal rivojlanishi axborotga kirishish, uni qayta ishlash va tarqatish usullarini tubdan o'zgartirdi. Shunday ekan, ta'lim muassasalari talabalarni zarur ko'nikmalar bilan ta'minlash maqsadida raqamli savodxonlikni o'quv jarayoniga integratsiya qilishi lozim [1,15–47-b] .

Raqamli savodxonlik faqatgina kompyuter texnologiyalaridan foydalanish bilan cheklanmaydi; u, shuningdek, axborotni baholash, onlayn muloqot madaniyati va kiberxavfsizlik bo'yicha tushunchalarni ham o'z ichiga oladi. Ko'plab mamlakatlar raqamli ta'limning ahamiyatini tan olgan, jumladan, O'zbekiston ham talabalarining raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan strategik islohotlarni joriy etgan [3,132–149-b] .

Ta'lim mazmunini raqamli vositalar orqali boyitish zamonaviy pedagogikaning ajralmas qismiga aylangan. Ushbu tadqiqotda raqamli savodxonlik ta'limining tuzilishi, uni uzluksiz o'qitishga integratsiya qilish va talabalar raqamli ko'nikmalarini oshirish strategiyalari tahlil qilinadi [5,24–35-b] .

RAQAMLI SAVODXONLIKNING ASOSIY KOMPONENTLARI

Raqamli savodxonlik quyidagi uchta asosiy komponentdan iborat:

Texnik ko'nikmalar (Texnologik): Kompyuterlar, smartfonlar va raqamli platformalardan foydalanish qobiliyati. Dasturiy ta'minot, bulutli saqlash va onlayn hamkorlik vositalaridan xabardorlik [2,67–92-b] .

Kognitiv qobiliyatlar (Tahliliy doira): Axborot savodxonligi: onlayn axborotni izlash, baholash va tekshirish qobiliyati.

Tanqidiy fikrlash: ishonchli manbalarni aniqlash va noto‘g‘ri ma‘lumotlarni farqlash.

Kiberxavfsizlik bo‘yicha tushuncha: onlayn xavflarni anglash, shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish [3,132–149-b] .

Amaliy qo‘llash (Kontekstual doira): Raqamli ko‘nikmalarni real muammolarni hal qilishda qo‘llash. Raqamli axloq va mas‘uliyatli onlayn xulq-atvor tushunchalariga ega bo‘lish. Raqamli kommunikatsiyada axborot xavfsizligini ta‘minlash [4,58–77-b] .

Ta‘lim jarayoniga ushbu komponentlarni kiritish talabalarni texnologiya foydalanuvchilaridan tashqari, mustaqil tahlil qila oladigan va raqamli muhitda samarali harakat qila oladigan shaxs sifatida tarbiyalashga yordam beradi.

RAQAMLI SAVODXONLIKNING TURLI TA‘LIM BOSQICHLARIDAGI O‘RNI

- 1. Boshlang‘ich ta‘lim:** Bolalarga raqamli vositalardan foydalanish va xavfsiz internet odatlarini o‘rgatish.
- 2. O‘rta ta‘lim:** Talabalarni ilmiy izlanish va loyiha asosidagi o‘qishga jalb etish. Axborotni tahlil qilish va ishonchli manbalarni aniqlash bo‘yicha ko‘nikmalar berish.
- 3. Oliy ta‘lim:** Raqamli metodologiyalarni akademik tadqiqotlar va kasbiy tayyorgarlikka qo‘shish. Ma‘lumotlar tahlili dasturlari, elektron ta‘lim platformalari va sun‘iy intellekt ilovalaridan foydalanish.

RAQAMLI SAVODXONLIKNI BAHOLASH

Yuqori daraja (625+ ball): Raqamli bilim va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarining yuqori darajada rivojlanganligi.

O‘rta daraja (475–625 ball): Raqamli vositalardan samarali foydalanish qobiliyati.

Asosiy daraja (400–475 ball): Oddiy raqamli vositalarni tushunish, ammo axborot xavfsizligini ta‘minlashda qiyinchiliklar mavjudligi.

Minimal daraja (400 ballgacha): Raqamli texnologiyalardan foydalanishda qiyinchiliklar, axborot xavfsizligi bo‘yicha kam bilimga ega bo‘lish.

RAQAMLI SAVODXONLIK TA‘LIMGA QANDAY TA‘SIR QILADI?

- 1.** O‘qitish sifatini yaxshilaydi.
- 2.** Tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
- 3.** Mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan kasbiy ko‘nikmalarni shakllantiradi.
- 4.** Kiberxavfsizlik bo‘yicha xabardorlikni oshiradi.

XULOSA:

Raqamli savodxonlik 21-asr ta'limining asosiy tarkibiy qismidir. Uning samarali integratsiyasi ta'lim tizimlarini mustahkamlashga, global raqobatbardoshlikni oshirishga va kelajak avlodni texnologik taraqqiyotga moslashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Buckingham, D. (2019). Media Literacy: Theories and Practices. Routledge.
2. Livingstone, S. (2020). Children and the Internet: Rethinking Digital Literacy. Polity Press.
3. Ministry of Public Education of Uzbekistan. (2023). Methodology of Digital Education and Media Literacy. Tashkent: Uzbekistan National Encyclopedia.
4. European Commission. (2022). Digital Education Action Plan 2021–2027. Brussels.
5. UNESCO. (2021). Digital Literacy Global Framework. Paris.